

СИМО МАТАВУЉ
ИЗ БОКЕ КОТОРСКЕ

СИМО МАТАВУЉ

БОКА И БОКЕЉИ

Приредио
Горан Максимовић

Београд - Подгорица
2023.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР

Бокелски свијет Сима Матавуља (Горан Максимовић)	9
---	---

ПРИПОВИЈЕТКЕ

Бодулица	67
Љубав није шала ни у Ребесињу	83
Ђуро Кокот	109
Нови свијет у старом Розопеку	135
Др Паоло	181
Догађаји у Сеоцу	197
Први Божић на мору	229
Звоно	241

ДОКУМЕНТАРНО-УМЈЕТНИЧКА ПРОЗА

Бока и Бокелји	249
Биљешке једног писца (Одломак)	277

РЈЕЧНИК

Објашњење мање познатих ријечи и израза	305
---	-----

ХРОНОЛОГИЈА ЖИВОТА И РАДА

Симо Матавуљ (1852–1908)	317
--------------------------------	-----

О ИЗДАЊУ	328
----------------	-----

ПРЕДГОВОР

БОКЕЉСКИ СВИЈЕТ СИМА МАТАВУЉА

1.0. Иако је регионализам једно од препознатљивих поетичких обиљежја српског реализма, ријетки су српски реалисти који су са толико успјеха и умјетничке оригиналности уносили различите и разноврсне просторе у српску књижевност као што је то чинио Симо Матавуљ (1852–1908). „Никоји наш прозни писац није у свом делу тако ујединио српски народ”, нити му је „толико проширио географске и етнографске мисли...”¹ Поред завичајне Далмације и роднога Шибеника, којима је посветио роман *Бакоња фра-Брне*, више изврсних приповједака (*Пошљедњи витезови*, *Сврзимантија*, *Ђукан Скакавац*, *Ускрс Пилипа Врлете*, *Поварета*, *Пилипенда*, *Нашљедство*, *Ошкопац* и *Била*, *Ркаћки патријарх...*), као и импресивна почетна поглавља аутобиографско-мемоарског списа *Биљешке једног писца*, Матавуљ се као писац достојно одужио и оним срединама у којима је у различитим животним добима касније живио и радио: Херцег Новом и Боки Которској (1874–1881), Цетињу и Црној Гори (1881–1889), Београду и Србији, гдје је проживио посљедњих двадесетак година живота до преране и неочекиване смрти 1908. године. Иако је романтичној слици Црне Горе посветио више приповједака (*На Бадњи дан*, *Света освета*, *Ко је бољи?*, *Како се Латинче оженило...*), два романа (*Ускок*, *Десет година у Мавританији*), те највећи дио незавршених *Биљешака једног писца*, а Београду поред бројних прича (карактеристичне су двије збирке: *Из београдског живота* (1891) и *Београдске приче* (1902)), посветио је и једну драму (*На слави*), ни о јед-

¹ Милан Кашанин, „Ускок“, *Судбине и људи*, Просвета, Београд, 1968, стр. 181.

ном простору Матавуљ није писао са толико одушевљења и симпатија (можда се то може упоредити само са Сремчевим заносом пред Нишом), као о Херцег Новом, о чудесном простору Боке Которске, о Бокелјима и њиховом српству. Године проведене у Боки, „у најдивнијем крају српске земље, на јужној тремеђи”, Матавуљ у *Биљешкама једног писца* памти као најљепши дио своје младости, послје које су му први дани на Цетињу били мучни у сваком погледу.²

1.1. О српској Боки, „невјести Јадрана”, како јој је надахнуто пјевао Алекса Шантић у пјесми *Бока* 1906. године, писали су многи српски писци (довољно је поменути само Вука Карацића, Петра II Петровића Његоша, Љубомира Ненадовића, Стефана Митрова Љубишу, Вука Врчевића, Милана Јовановића Морског, владика Николаја Велимировића, Милоша Црњанског и сл.), сам Матавуљ јој је посветио седам приповједака, између којих су поједине уистину антологијске (*Бодулица*, *Љубав није шала ни у Ребесињу*, *Ђуро Кокот*, *Нови свијет у старом Розопеку*, *Др Паоло*, *Догађаји у Сеоцу*, *Први Божић на мору*), догађаји у приповиједи *Звоно* не одвијају се непосредно у Боки, него у селу смјештеном на једном од бокелјских висова, али је посматрамо у оквиру јединственог бокелјског тематског круга. У приповиједи *Богородица Тројеручица* један од јунака, стари Бокелј Иво, однекуд је „од которскијех страна”, али пошто испричани догађаји није смјештен у Боку и не казује непосредно о њеним људима и приликама, нисмо је укључили у наведени тематски круг.

Поред тога, Боки Которској је посвећена и једна етнографско-путописна студија под насловом *Бока и Бокелји* (1893), док у *Биљешкама једног писца* треће поглавље у цијелости описује пишчев боравак и живот у Херцег Новом и Боки Которској.

² Симо Матавуљ, *Биљешке једног писца*, Српска књижевност, Мемоари, дневници, аутобиографије, књ. 13, Нолит, Београд, 1988, стр. 71. и 72.